

УДК 159.923.2

КОВАДЛО Галина Петрівна

кандидат філософських наук, заступник директора Інституту філософії імені Г.С. Сковороди НАН України

ОСОБЛИВОСТІ «ТРАНСПЕРСОНАЛЬНОГО ДОСВІДУ» ТА ПОШУКИ ЛЮДСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Для визначеності свого «Я», для збереження своєї специфічності, що визначається як «Я» і «Мое», важлива єдність внутрішнього досвіду. «Внутрішній досвід» і «суб'єкт» виявляються «тотожностями» і до того ж «внутрішній досвід це вихідна, єдина самототожність», за словами

К.-Г. Юнга. В ньому присутня деяка «співвіднесеність світів» – матеріального та ідеального, фізичного та духовного тощо. В своїй роботі «Синхроністичність» К.-Г. Юнг як раз і вказує на цю «співвіднесеність» та «синхроністичність». Світ матеріальний і світ психічний переплітаються один з одним на якомусь глибинному рівні, свідченням чого є «синхроністичні співпадіння», тобто смислові співпадіння, які неможливо пояснити, але факт існування яких є безперечним. Глибинні рівні психіки стають все більш однорідними і «...втрачають індивідуальну винятковість мірою того, як підступають все далі в темряву. Цей їх послідовний «рух вниз» означає, що мірою наближення до автономних функціональних систем, вони стають все більш колективними аж до універсалізації та розчинення в тілесній матеріальності...» (Юнг, 1994, с. 37).

Індивідуальна психіка виростає із притаманного всім людям «колективного несвідомого», що передається за спадковістю і що зберігає в собі у «згорнутому» вигляді історію всієї еволюції як біологічної, так і соціальної. І подібно до того, як в людській тілесності може бути виділена універсальна, загальнолюдська структура спадкової інформації – генетичний код, наше «колективне несвідоме», що за своєю суттю є «внутрішньою соціальністю», «внутрішньою трансперсональністю», втримує в собі минулі культури, колективні норми, табу, заборони та ідеали тощо – деякий «універсальний соціальний код», інтерсуб'єктивний досвід, вироблений попередніми поколіннями. Людина «згортає» цей колективний, соціальний досвід в «деяке духовне ядро» та назавжди зберігає його у несвідомому від впливу і деформації зі сторони раціо. Тобто «колективне несвідоме» несе в собі універсальні структурні елементи, універсальні екзистентні архетипічні форми, ще Юнг називає їх «атомами душі», «первинними образами», «архетипами», які недоступні безпосередньому спогляданню. Чи не про них говорив і М. Мамардашвілі, аналізуючи свідомість, її «первинні форми», які мають архетипічну сутність?

М. Мамардашвілі, вивчаючи свідомість, говорить про те, що необхідно розрізняти свідомі процеси (процеси свідомості), а з іншого боку їх зміст. Свідомістю ми називаємо не «змістовність свідомості», а подію присутності свідомості, «це – свідомість свідомості». «Подія свідомості», «буття свідомості» або «зусилля думки», як каже М. Мамардашвілі, це входження в деяку особливу сферу реальності, особливість якої проявляється в тому, що тут ми зустрічаємося з «чимось» таким, що «уже знаємо» і «наперед розуміємо». Це означає, що в свідомості апріорно існують «мисленнєві структури», в реальності яких та існуванні яких сумніватися не приходиться, однак природа їх нам невідстужана.

Віднайти знання про ці структури через експериментальний досвід, через обробку емпіричних даних, тобто емпіричним шляхом, неможливо. В якийсь момент людина постає перед «неподільними сутностями», існування яких вона має приймати на віру без будь-яких причинно-наслідкових зв'язків. Такі структури свідомості М. Мамардашвілі називає «генеративними», вони не відображають зовнішній світ, а виступають відображенням «чогось іншого», «непізнаного» (того, що не можна пізнати), втримують у собі властивості «ясності-неясності», «світла-тіні», тобто «кидають світло на щось інше», є «тінною» і «важко піддаються розумінню» (Мамардашвілі, 1996, с. 105).

Це певні «первинні відношення», які створені не нами, але які є в нас самих і є «вічними» в тому розумінні, що вони «вічно здійснюються і вічно проявляються», а ми самі ніби знаходимося «всередині простору, в якому вони вічно здійснюються і проявляються». Філософ ще називає їх «онтологічними абстракціями», «пустими формами», «пустими поняттями», а форма, як відомо, «це те, що дозволяє бачити щось апріорно, що дозволяє мати апріорну визначеність явищ» (Мамардашвілі, 1990, с. 38). Це та «форма», яка є «протоявищем», або «явленням явища» і є «першо-образом» (Мамардашвілі, 2002, с. 155, 189). Тобто в глибинах людської свідомості, людської душі є структури, які проявляються і діють як універсальні людські структури, серед яких є також й універсальні «етичні структури». Чи саме не останні І. Кант називає практичним апріорним законом, який має формальну визначеність, але універсальну значимість та дію, він є «внутрішнім універсальним» та «внутрішнім трансперсональним». Останній діє як «апріорне моральне знання», є «моральним законом всередині нас» і, по суті, є нашим «внутрішнім універсалізмом».

Тобто можна сказати, «внутрішня соціальність», відкриваючи «просвіти» у світ несвідомого та архетипів, у світ «пустих форм», де ми бачимо присутність «динамічних ідеальних зв'язків», які представляють нам наш внутрішній досвід як «деякий кругообіг смислів», відкриває нам «просвіти» у світ «безумовного», всезагального, колективного, а також Абсолютного знання. В наш час паралельно з процесами все більшого віддалення божественного від зовнішнього світу, відбуваються процеси його укорі-

нення у світі внутрішньому, в глибинах людської психіки. «Безумовними» для людини є знання добра та зла, Абсолюту та «морального закону», що є знаннями, які іманентні кожній людській особистості. Свідомість людини синтезує дані апріорні знання разом із знаннями людського інтелекту, осмислюючи світ як світ людини, як сферу творення та сферу постійного морально-етичного її самовдосконалення. «Входження у сферу свідомості» це, по суті, входження у сферу творення людини, це сфера, «де твориться власне людина», це «свідоме і несвідоме», це «світло і тінь людини» і «саме відносно цієї сфери варто говорити про Бога, який є символом того у світі, що є», без нашої на те згоди чи дозволу, це – «щось», що буттєє та відтворює себе в самій людині, в її станах, бо в кожній наступний момент вона (людина) уже не та, якою була перед цим.

Список використаних джерел

- Мамардашвили М. К. Как я понимаю философию : сборник / предисл. Ю. П. Сенокосова. Москва : Прогресс, 1990. 365 с.
- Мамардашвили М. *Кантiанские вариации*. Москва : Аграф, 2002. 320 с.
- Мамардашвили М. Необходимость себя. Введение в философию. Доклады, статьи, философские заметки. Москва : Лабиринт, 1996. 432 с.
- Юнг К. Г. Воспоминания, сновидения, размышления / пер. с нем. И. Булкина. Киев : AirLand, 1994. 405 с.

References

- Jung K. G., & Bulkin I. (Trans.). (1994). *Vospominaniia, snovideniia, razmyshleniia* [Memories, dreams, thoughts]. Kiev: AirLand [in Russian].
- Mamardashvili M. K. (1990). *Kak ia ponimaiu filosofiiu* [As I understand the philosophy]. Moskva: Progress [in Russian].
- Mamardashvili M. (2002). *Kantianskie variatcii* [Kantian variations]. Moskva: Agraf [in Russian].
- Mamardashvili M. (1996). *Neobkhodimost sebja. Vvedenie v filosofiiu. Doklady, stati, filosofskie zametki* [Need yourself. Introduction to philosophy. Reports, articles, philosophical notes]. Moskva: Labirint [in Russian].

УДК 316.772.5:004.738.5

orcid.org/0000-0001-5359-0428

МОВЧАН Михайло Миколайович

кандидат філософських наук, доцент кафедри педагогіки та суспільних наук ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

ІНТЕРНЕТ-КОМУНІКАЦІЯ: ПРОБЛЕМА СТРАХУ

Сучасні науковці цілком слушно вказують, що «людські відносини і саме суспільне життя неможливі без комунікації» (Луман, 2000, с. 43). В епоху постмодерну, на початку 90-х років ХХ століття з'явився новий і